Amit nem látunk, abból kimaradunk

AZ EGYÉNI ÖKOLÓGIÁK ÉS A TAPASZTALAT ELSZEGÉNYEDÉSE

Fotó | Hollós Krisztián

EGY VÁROSI UTCÁBAN IS TÖBB TUCAT FAJ ÉL KÖRÜLÖTTÜNK: MADARAK, ROVAROK, NÖVÉNYEK, GOMBÁK. A LEGTÖBB EMBER EZEKBŐL MINDÖSSZE NÉHÁNYAT VESZ ÉSZRE A MINDENNAPOK SORÁN. MÁRPEDIG AZ, HOGY MIT LÁTUNK, MEGHATÁROZZA, HOGY MENNYIRE GAZDAG VAGY ÉPPEN MONOKRÓM VILÁGBAN ÉLÜNK. EZ PEDIG SOKKAL TÖBB MINT ÉLMÉNYBELI ELTÉRÉS: HOSSZABB TÁVON EZEN IS MÚLIK, HOGY MILYEN MÓDON ALAKUL A KAPCSOLATUNK A TERMÉSZETTEL.

Párhuzamos valóságok

Elég nagy egyéni különbségek vannak abban, hogy a mindennapjaink során milyen más fajokkal kerülünk kapcsolatba: milyen madarakat, emlősöket, csigákat vagy növényeket veszünk észre, figyelünk meg, látunk, hallunk, netán tapintunk. Ezek az apró, sokszor észrevétlen találkozások nem véletlenszerűek, hanem egyéni mintázatokat alkotnak. Van, aki számára az élő rendszer csupán háttér, anélkül, hogy alakot öltenének az egyes szereplői, s alig néhány élőlény jelenik meg számára, míg másoknak ugyanaz a tér folyamatosan változó, élő kapcsolatok hálózataként tárul fel.

Ezt a mintázatot Kevin Gaston egyéni ökológiának (personalised ecology) nevezi: annak a sajátos „világnak”, amelyet a körülöttünk lévő élővilágból ténylegesen megtapasztalunk. Nem pusztán az számít, hogy hány faj van jelen egy adott helyen, hanem az is, hogy ebből mennyi jut el hozzánk érzékszervi tapasztalatként. A személyes ökológia egyszerre függ attól, hogy milyen élőlények vesznek körül minket, és attól, hogy mit tanultunk meg észrevenni, mire irányul a figyelmünk és mit tartunk jelentéstelinek.

Ez azt is jelenti, hogy nem mindannyian ugyanabban a természetben élünk. **Két ember ugyanazon az utcán végigsétálva egészen eltérő élővilággal találkozik: az egyik számára néhány fa és egy-két madár jelenti a „természetet”, míg a másik számára rovarok, hangok, fények, évszakos változások és finom különbségek sokasága jelenik meg.** A különbség az észlelésben van, s az ebből adódó interakciók mintázataiban.

Fotó | Kalocsay Károly

Fotó | Angyal Péter

Fotó | Daróczi Csaba

A figyelem mint a gazdagabb élet kulcsa

Fontos, hogy ezek a személyes ökológiák nem statikusak. Tanulással, figyelemmel, jelenléttel gazdagíthatók – de ugyanígy el is szegényedhetnek. A modern életformák, a gyorsaság, a digitális figyelemmegosztás és az élőhelyek átalakulása egyaránt hozzájárulhatnak ahhoz, hogy egyre kevesebb élőlény kerül be a mindennapi tapasztalataink körébe. Így nemcsak a biodiverzitás csökken, hanem az észlelhető élővilág köre is szűkül.

Ez a jelenség nem egyedi az élővilág észlelésében: hasonló mintázatot látunk a társas tapasztalatok szerveződésében is. Ha kitekintünk a szociológia területére, láthatjuk, hogy a saját társadalmi buborékunk hogyan akadályozza meg – akár egy teljes életen keresztül – azt, hogy más társadalmi csoportokkal, s ezáltal merőben más tapasztalatokkal rendelkező emberekkel közvetlen kapcsolatba kerüljünk. Ha pedig nem találkozunk és beszélgetünk velük, akkor az ő nézőpontjaikat sem ismerjük meg, nincs első kézből ismeretünk arra, hogy hányféleképpen lehet az élet különböző dolgait megélni, s ezekre reflektálni. Ami számunkra evidens, más számára erőfeszí-

Fotó | Gazsi Máté

Fotó | Daróczi Csaba

Fotó | Daróczi Csaba

Fotó | Vida István Tamás

test igényel vagy egyenesen elérhetetlen. Egy alárendelt társadalmi csoport tapasztalatai teljesen mások, mint egy domináns csoport tagjaié. Van, ami fel sem tűnik, el sem éri az ingerküszöböt, és van, ami ismétlődően fájdalmat okoz a mindennapi interakciókban.

Ahogyan az elnyomás különböző formái rendszerjelenségek, úgy a különböző társadalmi csoportok is kollektív tapasztalatokkal és sajátos nézőpontokkal rendelkeznek. Robin DiAngelo szociológus szerint az, hogy képesek vagyunk a teljes életünket úgy szervezni és leélni – az óvodától a lakóhelyen át a munkahelyig –, hogy megmaradunk a saját társadalmi buborékunkban, és sosem találkozunk más nézőpontokkal, valójában egy tapasztalati szempontból megfosztott állapot. Az elkülönültség egy fel nem ismert veszteséget hordoz magában: más élettapasztalatok és más nézőpontok hiányának veszteségét, egy tapasztalati szegénységet.

Ha ezt a gondolatot kiterjesztjük az élővilág többi szereplőjére, akkor nemcsak ökológiai, hanem tapasztalati értelemben is hasonló veszteséggel találkozunk. Ha nem látjuk a többi élőlényt, akkor számunkra ők nem is léteznek – de ennek következménye nem merül ki az észlelés szintjén. **Az a világ, amely nem válik tapasztalattá, jelentéssé sem válik, így fokozatosan háttérré halványul. Ez azonban – azon túl, hogy az élő rendszerek sérülékenységét növeli – a saját tapasztalati világunk elszegényedéséhez is vezet.**

Egy olyan élet, amelyből hiányoznak az interspecifikus (fajok közötti) találkozások – a más élőlényekkel való közvetlen, érzékszervi és figyelmi kapcsolatok –, szükségszerűen szűkebb és kevésbé differenciált. Kevesebbet tudunk a világról, és kevesebbet is élünk meg belőle. Ebben az értelemben a természet észlelésének beszűkülése egyrészt ökológiai probléma, másrészt viszont egy tapasztalati megfosztottság is: annak a lehetőségnek az elvesztése, hogy egy gazdagabb, sokszereplős élővilág részeként létezzünk.

Írta:
Molnos Zselyke

Ökopszichológiai Intézet
https://ecopsychology.hu/

VM Shop
A ZÖLD BOLT

vm-shop.hu

A Varázslatos Magyarország boltjának termékeivel közelebb kerülhetsz a természet világához. Díszítsd otthonod falait gyönyörű természetfotókkal, festményekkel és a VM falinaptárral! Fedezd fel az élővilágot könyveink, albumaink és magazinunk lapozgatásával, saját márkás öko-kiegészítőink pedig legyenek útitársaid a természetben!

vm-shop.hu

VMöko

KEZEDBEN A VADVILÁG

A VM SAJÁT GYÁRTÁSÚ ÉS KIEMELT TERMÉKEINEK MEGVÁSÁRLÁSÁVAL EGY VADMENTŐ SZERVEZET MUNKÁJÁT TÁMOGATHATOD, ÍGY SEGÍTHETSZ A RÁSZORULÓ VADÁLLATOKNAK FELÉPÜLNI ÉS VISSZATÉRNI A TERMÉSZETES ÉLŐHELYÜKRE.